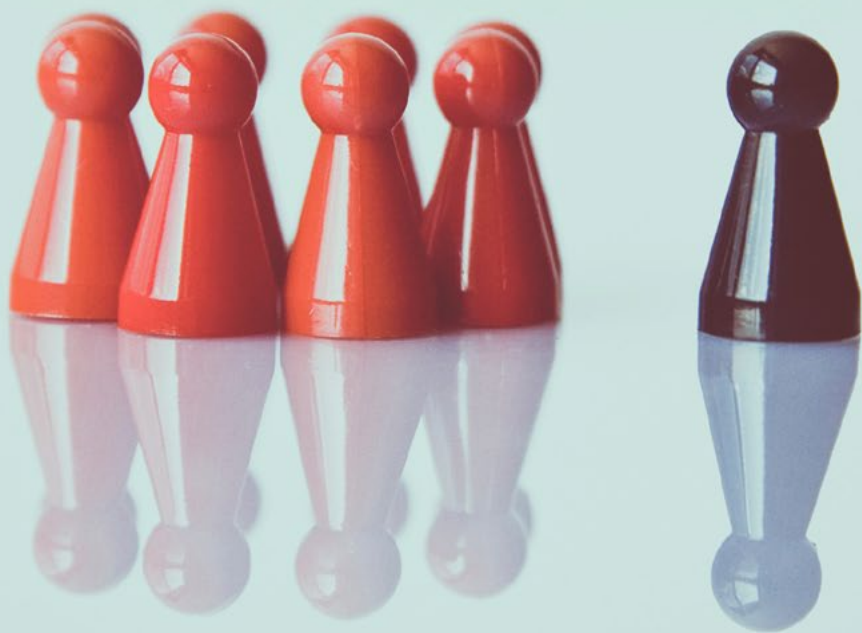

EURACTIV

KOLEKTÍVNE ŽALOBY NA SLOVENSKU

ŠPECIÁL | NOVEMBER 2021

Špeciál
je financovaný
Spotrebiteľským
programom EÚ
(2014-2020).

V spolupráci s:

KOLEKTÍVNE ŽALOBY NA SLOVENSKU

ŠPECIÁL | NOVEMBER 2021

Európska únia minulý rok prijala smernicu, ktorou dala spotrebiteľom právo čeliť nekalým obchodníkom v sporoch o náhradu škody spoločne. Systém nastavila tak, aby neskĺzol k šikane podnikateľov, ako sa to deje v USA. Členské štáty ale dostali do rúk viaceré dôležité rozhodnutia.

Ak sú slovenskí spotrebiteľia poškodení nejakou firmou, a tá nie je ochotná situáciu napraviť, musia sa náhrady domáhať na súde. Ten ale môže trvať roky a svojou cenou niekoľkonásobne prevýšiť spôsobenú škodu.

Až 79 percent európskych spotrebiteľov hovorí, že by boli ochotní pri poškodení firmu žalovať, ak by do toho mohli ísť spoločne. Takáto možnosť bude onedlho už aj na Slovensku, legislatívny proces prebratia európskej smernice začne koncom roka 2021 a platiť začne od júna 2023.

Členské štáty ale dostali možnosť rozhodnúť o dôležitých parametroch režimu. Môžu zvoliť systém, v ktorom budú všetci poškodení zaradení do sporu automaticky, alebo sa do neho budú musieť iniciatívne prihlásiť. Na stole je tiež otázka, kto bude môcť spotrebiteľov zastupovať a ako budú spory financované, aby boli dostupné, ale aj nezávislé.

Obsah

.....

Slováci si už o dva roky budú môcť vysúdiť kolektívne odškodnenie od nekalých obchodníkov	4
Nepoctivé e-shopy aj neférové zoznamky. S čím môžu pomôcť kolektívne žaloby?	8
Profesorka kolektívneho práva: Frivolné žaloby sú znepokojivo rozšírený mýtus	10
Právnička: Trh sa vyčistí, keď neférové podmienky budú predajcov stáť reálne peniaze	13
Rezort spravodlivosti začína nastavovať kolektívne žaloby. Čo mu radia europoslanci?	16
Nemci boli za Dieselgate odškodnení, Slováci nie. Nabudúce pomôže nová smernica	19
Technologické firmy bohatnú na dátach. Kolektívne odškodné môže ľuďom vrátiť moc	21

ČLÁNOK

Slováci si už o dva roky budú môcť vysúdiť kolektívne odškodnenie od nekalých obchodníkov

Autor: Barbara Zmušková | EURACTIV.sk

Až 79 percent Európanov hovorí, že by sa o náhradu žaloby súdili pravdepodobnejšie, ak by tak mohli urobiť kolektívne. [Pexels]

Ministerstvo spravodlivosti začne s prípravou kolektívnych žalôb už tento rok. Európska únia nastavila pravidlá tak, aby neskĺzli k šikane firiem. Dôležitá je ale otázka, či budú poškodení spotrebiteľia do sporov zapájaní automaticky.

Väčšina Slovákov nie je s pojmom kolektívne žaloby oboznámená. Nevedia, čo to znamená, a či také niečo na Slovensku vôbec existuje. Vyšlo to z prieskumu Spoločnosti ochrany spotrebiteľov.

Európska únia pritom už minulý november prijala smernicu, ktorá tento typ súdneho konania umožní. Teraz plynie dvojročná lehota, počas ktorej majú členské štáty vrátane Slovenska legislatívu transponovať, teda pretaviť do národných zákonov.

Slovenskí spotrebiteľia tak od leta 2023 nebudú musieť čeliť firmám na súdoch samostatne. K náhrade škody by sa tak mali dostať jednoduchšie, rýchlejšie, a za rovnakých podmienok, ako občania ostatných štátov EÚ.

Systém ale treba ochrániť pred neoprávnenými až šikanóznymi súdnymi procesmi. Európska únia pri tvorbe smernice myslela na to, aby bol európsky režim odlišný od toho amerického, kde žaloby podávajú konkurenčné firmy a zarábajú na nich ich sprostredkovatelia.

Kolektívne spotrebiteľské žaloby považujú za dobrú vec podnikateľské aj spotrebiteľské organizácie. Členské štáty ale budú môcť v procese transpozície smernice ovplyvniť viacero parametrov, ktoré môžu zmeniť povahu systému. Na rozhodnutí slovenskej vlády napríklad zostáva, či majú byť zákazníci do sporov zapojení automaticky, alebo sa budú musieť aktívne prihlásiť. Tu sa už názory záujmových skupín rozchádzajú.

SÚČASNÝ STAV A POTREBA NOVEJ SMERNICE

Európska legislatíva až do minulého roku poznala v tejto oblasti iba takzvané súdne príkazy. Súd v rámci nich mohol firme zakázať nejakú činnosť, napríklad uzatváranie nevýhodných zmlúv. S náhradou škody, ktorá občanom EÚ takto vznikla, ale už súdne príkazy nijako nepomohli.

Členské štáty mohli kolektívne žaloby umožniť z vlastnej vôle a 19 z nich tak aj urobilo. Podľa európskej

spotrebiteľskej organizácie BEUC je však väčšina z nich príliš zložitá, trvá prídlho a má privysokú cenu na to, aby boli v praxi funkčné. Deväť členských krajín, vrátane Slovenska, takúto ochranu neposkytuje vôbec.

Európania sa teda k náhrade škody mohli doteraz dostať iba individuálne. Mohli obchodníka kontaktovať so žiadosťou samostatne, alebo prostredníctvom spotrebiteľskej organizácie. Žiadať mohli napríklad o finančné odškodnenie, nový výrobok, opravu, alebo zľavu.

V prípade, že firma náhradu škody odmietla, ju mohli zažalovať. Prieskumy ale ukazujú, že spotrebiteľia sa k súdnemu riešeniu uchylujú iba v zlomku prípadov – najmä kvôli zdĺhavosti takéhoto procesu, a preto, že výška škody je podľa nich príliš nízka. Až 79 percent Európanov však hovorí, že k žalobe pristúpili pravdepodobnejšie, ak by tak mohli urobiť kolektívne.

Zástupcovia podnikateľov aj spotrebiteľov sa zhodnú na tom, že nová smernica bola potrebná a vidia jej potenciál na zlepšenie trhu.

„Súdne konania bývajú drahé, trvajú spravidla roky a kompenzácia pre spotrebiteľa nemusí byť dostatočná,“ popisuje súčasnú situáciu Petra Čakovská zo slovenskej Spoločnosti ochrany spotrebiteľov. Nová smernica podľa nej posilní práva slovenských spotrebiteľov a pomôže vyrovnať úroveň ich ochrany medzi členskými štátmi.

Vyššiu ochranu spotrebiteľov oceňuje aj Adrián Ďurček, člen Predstavenstva Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory.

„Okrem toho sa posilní aj ochrana poctivých obchodníkov a odstránením nekalých praktík sa nepriamo skvalitní hospodárska súťaž,“ myslí si Ďurček.

Slovenská vláda zase v procese prijímania európskej legislatívy povedala, že nová smernica prinesie aj úspory štátnemu rozpočtu.

„Namiesto veľkého počtu individuálnych konaní sa totiž bude môcť rozhodovať v jednom konaní začatom na základe kolektívnej žaloby,“ písal ministerstvo hospodárstva v stanovisku k návrhu smernice.

PROCES PRIJÍMANIA SMERNICE

Proces prijímania novej legislatívy by európskej úrovni odštartovala

kauza Dieselgate. Spotrebiteľia totiž v roku 2015 zistili, že im Volkswagen predal autá, ktoré mali pri bežnej prevádzke až 40-krát vyššie emisie než firma uviedla. Do aut totiž nainštalovala softvér, ktorý dokázal rozpoznať prebiehajúci emisný test a zmeniť správanie auta, aby splnilo štandardy.

V USA, kde systém kolektívnych žalôb (class action lawsuits) funguje a umožňuje spojiť spotrebiteľov do jedného súdneho konania, zaplatil Volkswagen majiteľom takýchto aut až 25 miliárd dolárov.

V Európskej únii sa dodnes podarilo dospieť k úspešnému koncu iba v Nemecku, kde bude odškodnených 260 tisíc zákazníkov. V Európskej únii sa pritom predalo až 8,5 z 11 miliónov týchto aut. Spotrebiteľské organizácie sa snažia združiť spotrebiteľov aj v iných krajinách, šesť rokov po prevalení kauzy ale väčšina zákazníkov z EÚ dodnes náhradu škody nedostala.

Komisia predstavila prvý návrh smernice o kolektívnych žalobách v roku 2018, v rámci balíčka s názvom „Nová dohoda pre spotrebiteľov“. Ten prakticky nahrádza smernicu o súdnych príkazoch a umožňuje kolektívne žalovať firmu aj o náhradu škody. V centre legislatívneho procesu, ktorý trval dva roky, bola nutnosť vybalansovať dostupnosť pre spotrebiteľov s rizikom zneužívania žalôb.

Európsky výbor regiónov v procese otvoril aj tému náhrady škody, ktorá nespadá pod spotrebiteľské spory. Žiadali, aby mohli Európania súdiť firmy za poškodenia širšieho spektra práv, vrátane napríklad škôd na životnom prostredí.

Takto ambiciózna ale hotová smernica nie je. Aj keď spomína aj oblasť životného prostredia, týka sa to iba spotrebiteľských vzťahov. Môže ísť teda napríklad o žalobu podobnú Dieselgate, kde bude výrobca nesprávne informovať o energetických parametroch produktu alebo jeho dopadoch na klímu.

Európania ale nebudú mať garantovanú možnosť žalovať za náhradu škody, ak firma napríklad znečistí vzduch alebo riekku. Eurokomisár Didier Reynders povedal, že smernica môže byť v budúcnosti rozšírená. Vzťahuje sa ale aj na porušenia GDPR, teda celoeurópskeho rámca na ochranu osobných údajov.

Členské štáty môžu vo svojich zákonoch zísť aj ďalej a teda kolektívne

žaloby za znečistenie životného prostredia alebo porušenie pracovnoprávných vzťahov umožniť.

ROZHODNUTIA PONECHANÉ NA ČLENSKÝCH ŠTÁTOCH

Text smernice, ktorá vošla do platnosti 24. decembra 2020, dáva vo viacerých dôležitých bodoch voľnú ruku členským štátom. Proces transpozície teda môže výrazne ovplyvniť, ako budú kolektívne žaloby v krajine vyzeráť. Zákonodarcovia teda majú neľahkú úlohu vybalansovať obavy zástupcov spotrebiteľov aj biznisu.

Podnikatelia považujú za najväčšiu prioritu, aby systém neskĺzol k súdnej šikane a aby Európa neimportovala americký systém.

„Cenovka amerického systému žalôb je dvakrát väčšia ako rozpočet EÚ a v 87 percentách prípadov nedostanú spotrebiteľia nič,“ hovorí pre EURACTIV Slovensko Pedro Oliveira, Riaditeľ pre právne záležitosti organizácie BusinessEurope.

„Keďže smernica ponecháva v niektorých oblastiach veľkú voľnosť pri národnej legislatíve, je dôležité, aby sme zaviedli primerané, spravodlivé a vyvážené nástroje na ochranu práv spotrebiteľov. Neprimeraná ochrana spotrebiteľov na úkor obchodníkov môže viesť k zhoršeniu podnikateľského prostredia,“ hovorí Ďurček.

Spotrebiteľské organizácie zase požadujú, aby boli kolektívne žaloby čo najdostupnejšie. Podľa Čakovskej majú byť kolektívne žaloby tak dostupné, že umožnia vymáhať aj škodu vo výške desiatok eur.

„Je dôležité, aby národné vlády pri implementácii tejto smernice do národného právneho rámca spotrebiteľom zbytočne nekomplikovali možnosť združovať sa a hájiť svoje práva na súde ako skupina,“ myslí si Čakovská.

OPRÁVNENÉ SUBJEKTY, KTORÝM NEJDE O ZISK

Prvým dôležitým rozhodnutím, ktoré čaká ministerstvo spravodlivosti, je otázka, kto bude môcť slovenských spotrebiteľov v kolektívnych žalobách zastupovať.

Smernica definíciu „oprávnených subjektov“ totiž v prípadoch, kedy žalujú domácu firmu, ponecháva na členské štáty.

Podľa Ďurčeka je dôležité, aby to boli „skutočne morálne a odborne spôsobilé subjekty“. V minulosti totiž podľa neho systém zneužívali združenia, ktoré vystupovali ako vedľajší účastníci v „tisícoch sporov“, často aj bez vedomia spotrebiteľa.

Členské krajiny ale môžu prevziať pravidlá, ktoré Únia určuje pre organizácie, ktoré chcú žalovať zahraničné firmy. Musí to byť právnická osoba s aspoň 12 mesačnými skúsenosťami s ochranou spotrebiteľov. Jej financovanie musí byť nezávislé a bez konfliktu záujmov, teda nemôžu byť platené konkurenciou firmy, ktorú žalujú. O štruktúre, cieľoch a aktivitách musia pravidelne a transparentne informovať.

V neposlednom rade musí mať neziskový charakter, čo by malo odstrániť možnú motiváciu nekalých firiem na žalobe zarobiť. Spoločnosť ochrany spotrebiteľov podporuje, aby Slovensko tieto pravidlá prevzalo aj pre domáce spory.

Súdy budú mať právomoc preskúmať, či sa zákaz financovania konkurenciou dodržiava, aj zmiest' zo stola „zjavne neopodstatnené“ žaloby ešte pred začiatkom konania.

ROZDELENIE PEŇAZÍ, O KTORÉ NIKTO NEPOŽIADA

Členské štáty tiež budú môcť rozhodnúť o tom, kam majú poputovať peniaze, ktoré budú od firmy vysúdené, ale spotrebiteľia o ne nepožiadajú.

Jedna z možností je prenechať tieto zdroje spotrebiteľským organizáciám, ktoré ich môžu použiť na financovanie ďalších sporov. Toto sa však Slovenskej republike v roku 2018 nepozdávalo. V predbežnom stanovisku uviedla, že nepovažuje za spravodlivé, „aby náprava za stratu, hoci aj nepatrnú, ktorú utrpeli spotrebiteľia v dôsledku nezákonného konania obchodníka, nebola rozdelená dotknutým spotrebiteľom, ale bola použitá na účel slúžiaci kolektívnym záujmom spotrebiteľov“.

Aj Oliveira je proti tomu, aby „zvyškové“ zdroje putovali združeniam, ktoré budú spotrebiteľov zastupovať, alebo ich právnikom či podporovateľom. „Odmena pre právnikov by tiež nemala závisieť od vysúdenej škody, ako sa to deje v USA,“ hovorí Oliveira.

Podľa BEUC ale tiež nie je spravod-

livé, aby sa tieto peniaze vrátili do rúk obchodníkom. Tretou možnosťou je tieto peniaze poslať do nezávislého fondu, ktorý by nebol manažovaný spotrebiteľskými organizáciami, ale mohli by z neho žiadať o „granty“ na financovanie ďalších súdnych procesov. Takto to funguje napríklad v Kanade.

Dôležitým parametrom nového systému bude aj princíp „kto prehrá, ten platí“. Súdne trovy teda zaplatí v prípade úspešnej žaloby firma, ktorá spôsobila spotrebiteľom škodu, a v prípade neúspešnej žaloby organizácia, ktorá žalobu podala. Povinnosť zaplatiť však nepadne na spotrebiteľov, ktorých by to inak mohlo odradiť od snahy vysúdiť náhradu škody.

Tu je podľa Čakovskej dôležité, aby bolo kolektívne konanie oslobodené od súdnych poplatkov, ako to dnes platí aj pri individuálnych žalobách spotrebiteľov.

Portugalsko sa napríklad rozhodlo obmedzovať risk pre spotrebiteľské organizácie aj tak, že v prípade ich prehry platia iba časť nákladov, medzi polovicou a desatinou. O presnej výške rozhoduje súd.

OPT-IN ALEBO OPT-OUT

Členské štáty si musia zvoliť aj princíp, na základe ktorého budú spotrebiteľia do sporov zapájaní. Možnosti sú dve. Zákazníci sa buď musia do žaloby iniciatívne prihlásiť (opt-in), alebo budú všetci zapojení automaticky, s možnosťou oznámiť, že o zapojenie nemajú záujem (opt-out). V druhom prípade by sa jednotliví zákazníci hlásili až v momente, keď už by bolo jasné, že náhradu škody získajú.

Zástupcovia biznisu preferujú opt-in systém. „Z našej súdnej praxe vyplynulo, že je vhodné, aby kolektívne žaloby boli umožnené len v mene toho, kto s tým vopred súhlasil,“ hovorí Ďurček. Tento systém dnes využíva väčšina členských štátov, ktoré už dnes majú možnosť kolektívnych žalôb.

Spotrebiteľské organizácie ale hovoria, že vyzývať spotrebiteľov k účasti v spore je finančne aj časovo náročné. „Procedúry opt-out sú výrazne efektívnejšie, než opt-in procedúry, takže je to dôležitá voľba,“ hovorí pre EURACTIV Slovensko Augusta Maciuleviciute, právnička z BEUC.

Podobné to vidí aj Čakovská. „Z

aktuálneho prieskumu Agentúry Focus vyplýva, že povedomie slovenských spotrebiteľov o kolektívnych žalobách je veľmi nízke,“ hovorí.

„Naše doterajšie skúsenosti s kolektívnymi prípadmi potvrdzujú, že naši spotrebiteľia sú skôr submisívni, neaktívni, čo sa uplatňovania ich práv týka, čo súvisí aj so sociálno-kultúrnymi aspektmi. Nie je u nás vybudovaná tradícia a návyk za svoje práva bojovať,“ myslí si Čakovská.

Niektoré členské štáty zvažujú prechod na opt-out systém práve preto, aby sa vďaka nemu vyriešili problémy s nízkym zapojením v rámci opt-in systému.

Smernica umožňuje aj zmiešaný systém, v rámci ktorého by o najlepšom prístupe pre danú žalobu rozho-

dol sudca. Takto to funguje napríklad v Belgicku alebo Slovinsku.

STAV TRANSPOZÍCIE NA SLOVENSKU A V EÚ

Na transpozícii legislatívy sa na ministerstve spravodlivosti už pracuje.

„Aktuálne prebiehajú analytické práce, pričom riešime najvhodnejšie nastavenie novej právnej úpravy,“ hovorí pre EURACTIV Slovensko hovorca rezortu spravodlivosti Peter Bubla. Nateraz ministerstvo nevie, či pôjde o nový zákon, alebo novelu existujúcich predpisov.

Predbežnú informáciu chce rezort zverejniť ešte tento rok a v pláne má predložiť návrh zákona na vládu v

máji 2022. Transpozícia musí byť dokončená do 25. decembra budúceho roku. Zákon má byť platný od 25. júna 2023.

Podľa BEUC sú zatiaľ všetky členské krajiny iba v úvodných fázach preberania smernice.

„Pokiaľ vieme, najbližšie k transpozícii môže byť Luxembursko, kde existuje návrh zákona, ktorý už takmer spĺňa požiadavky smernice,“ hovorí Maciuleviciute. Aj tento návrh zákona však ešte bude vyžadovať niekoľko úprav.

V 19 krajinách EÚ, v ktorých funguje aspoň nejaká forma kolektívnych súdnych procesov, tiež musia rozhodnúť o tom, či ich upravia, aby spĺňali úijné požiadavky, alebo k tomu vytvoria nové procesy. ■

INFOGRAFIKA

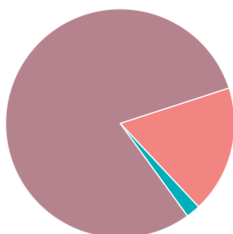
Nepoctivé e-shopy aj neférové zoznamky. S čím môžu pomôcť kolektívne žaloby?

Autor: Barbara Zmušková a Dáša Drapáková | EURACTIV.sk

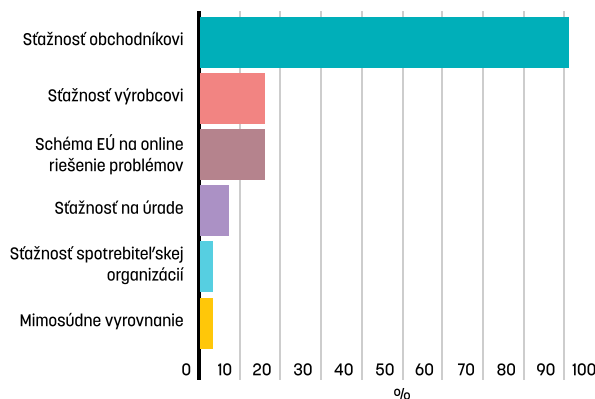
Slovákovi sa zvyčajne darí riešiť zákaznícke sťažnosti priamo s obchodníkmi. Ak ale ten nespolupracuje, vysúdiť si odškodné nebýva ľahké. Zmeniť to môžu kolektívne žaloby, ktoré na Slovensko prídu už o dva roky.

Slovenským zákazníkom sa zvyčajne darí riešiť problémy priamo s obchodníkmi

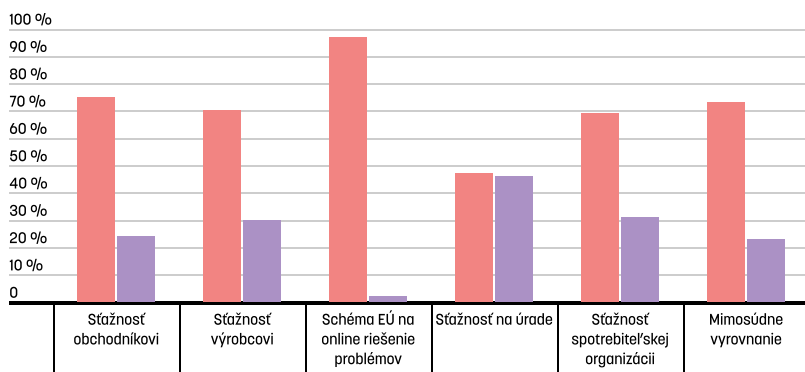
- Stretli sa s problémom a riešili ho
- Stretli sa s problémom ale neriešili ho
- Nestretli sa s problémom

Zdroj: Consumer Conditions Study

Zdroj: Consumer Conditions Study

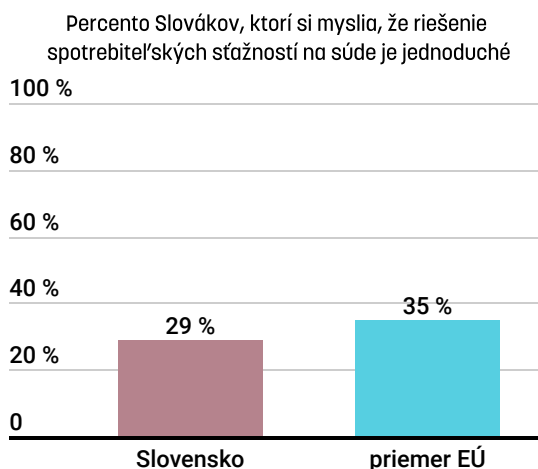

Spokojnosť s riešením Nespokojnosť s riešením

Zdroj: Consumer Conditions Study

Problém ale nastáva, keď sa im u obchodníka alebo výrobcu sťažnosť nepodarí vyriešiť

Zdroj: Consumer Conditions Study

Zmeniť to môžu kolektívne žaloby, ktoré budú od roku 2023 dostupné aj na Slovensku

66% Slovákov by bolo viac ochotných brániť svoje práva, ak by sa mohli sťažovať spolu s inými zákazníkmi

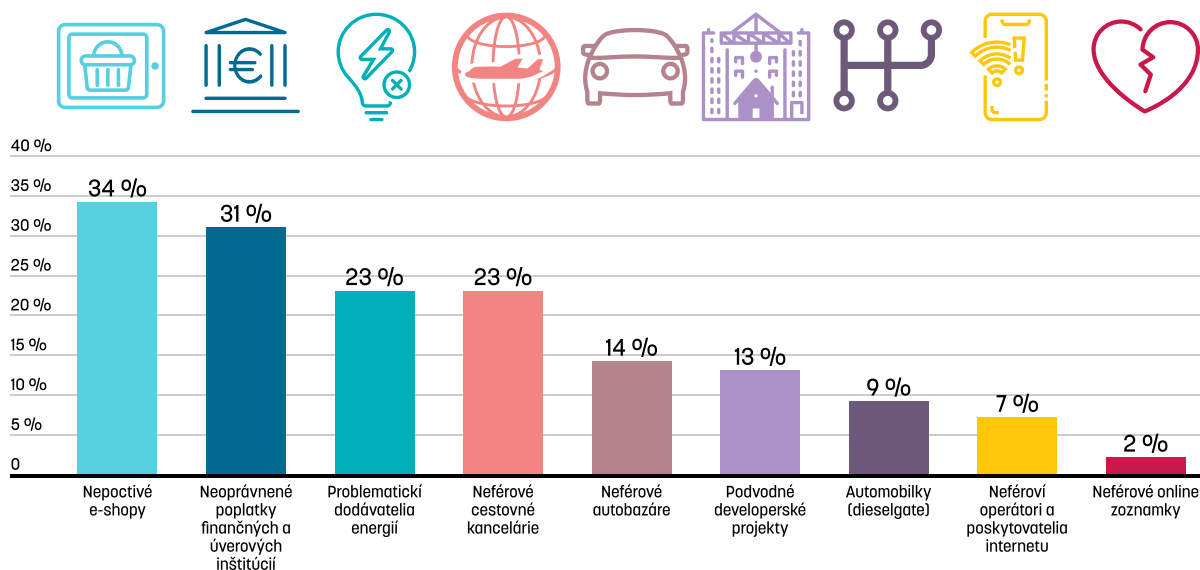
Zdroj: Eurobarometer

79% Slovákov podporuje iniciatívu na presadenie zákona o kolektívnych žalobách

Zdroj: prieskum Focus

Problémy, s ktorými sa Slováci stretli a dali by sa riešiť kolektívnymi žalobami

Zdroj: prieskum Focus

Zdroj: prieskum Focus

ROZHOVOR

Profesorka kolektívneho práva: Frivolné žaloby sú znepokojivo rozšírený mýtus

Autor: Barbara Zmušková | EURACTIV.sk

Holandská profesorka kolektívneho práva Ianika Tzankova (napravo), ktorá emigrovala z Bulharska a jej firma pracovala aj na kauze Dieseldgate. [BEUC/Pablo Garrigos]

Mediálny obraz z USA je skreslený, v skutočnosti je ťažké spory o odškodné financovať a dostať pred súd, hovorí v rozhovore prvá európska profesorka kolektívneho práva, ktorá pracovala aj na kauze Dieseldate.

Ianika Tzankova sa narodila v Bulharsku a emigrovala do Holandska v roku 1991, kde študoval právo na univerzite v Tilburgu. Drží prvú európsku profesúru v oblasti kolektívnych žalôb. Je tiež spoluzakladateľkou právnickej firmy Birkway, ktorá sa špecializuje na riešenie medzinárodných sporov. Spolu s partnermi boli zapojení do kolektívnych sporov s firmou Shell, aj do prípadu Dieseldate voči Volkswagenu.

V rozhovore hovorí:

- **v čom je mediálny obraz o kolektívnych žalobách pokrivený;**
- **či je pre Slovensko dobré, že bude mať systém kolektívnych žalôb;**
- **kto by mal spory financovať, aby boli životaschopné a nezávislé;**
- **a prečo je podľa nej lepšie, keď sú ľudia do žaloby zarátaní automaticky.**

Prečo ste sa rozhodli venovať práve kolektívnym žalobám?

Zadaním mojej doktorandskej práce bolo študovať úlohu tretích strán v občianskom súdnom konaní. Ale pri výskume som objavila tému kolektívnych žalôb, ktorá sa venovala daniu v skutočnom živote. Nechcela som len tlmočiť právne texty, byť výskumníkom v slonovinovej veži.

Tým, že som pôvodom z východnej Európy, tak chápem, že kolektivismus môže byť vnímaný ako niečo negatívne. Ale tu som videla, že to môže byť aj pozitívna sila. Kolektívne žaloby predsa začínali v Spojených štátoch amerických ako nástroj spoločenských zmien.

Keď sa v Európe povie „kolektívna žaloba“, ľudia si väčšinou predstavia práve americký kontext.

Je to tak. Existuje však množstvo ďalších jurisdikcií, kde majú tieto systémy značne vyvinuté. Kanada je veľmi zaujímavý prípad a má aj bliž-

šie k európskemu zmysľaniu a prístupu k riešeniu sporov. Navyše, najviac kolektívnych žalôb na jedného obyvateľa má Izrael, nie Spojené štáty americké.

Napriek tomu správy, ktoré sa k nám dostávajú, pochádzajú väčšinou z USA. Z médií to pôsobí, že Američania pravidelne dostávajú stovky dolárov za každú chybnú hračku. Je tento obraz založený na realite?

Z novín, filmov alebo seriálov to tak môže pôsobiť. Ale množstvo hromadných žalôb v porovnaní s bežnými spormi je aj v Spojených štátoch amerických relatívne malé. Tiež sa treba pozeráť na počet súdnych sporov, ktoré aj dostanú povolenie pokračovať. Myslím si, že ten obraz je skreslený.

Ale kolektívne žaloby môžu mať veľký dopad na firmy, prichádzajú s nimi reputačné aj finančné riziká. Majú tiež veľký vplyv na ľudí, pretože sú vďaka nim schopní dosiahnuť niečo, čo by mohlo byť pre jednotlivcov ťažšie. Môže z nich tiež plynúť obrovský peňažný zisk pre právnikov, ktorí ich zastupujú. Pozornosť médií je teda pochopiteľná.

To je jedna z veľkých kritik amerického systému, že na ňom bohatnú právnické firmy.

Ale každá jurisdikcia, ktorá má naozaj fungujúci systém kolektívnych žalôb, v ňom má zabudovanú nejakú finančnú motiváciu pre právnikov. Sú to náročné prípady, vyžadujú odborné znalosti a prinášajú aj určité finančné riziká.

Niektorí politici si myslia, že môžete mať systém bez akýchkoľvek odmien a bude adekvátne fungovať. To jednoducho nie je pravda. Mnohé európske štáty majú tieto systémy už roky, ale v praxi sa nepoužívajú. Napríklad také Portugalsko. Nemyslím si, že by tam nedochádzalo k žiadnym previneniam, ale kvalifikovaní právnici nie sú motivovaní sa týmito prípadmi zaoberať.

Čo si vo všeobecnosti myslíte o smernici EÚ o kolektívnych žalobách?

Som voči nej ambivalentná, závisí to od uhla pohľadu. Ak pochádzate z

jurisdikcie, akou je Holandsko, ktorá má tento systém už dlho, nie som si istá, či ide o zlepšenie. Už sme mali aj systém bez adekvátnej motivácie a od roku 2020 sme prešli na realistickejšiu a ústretovejšiu, aj keď sa stále potrebuje preukázať.

Smernicu ale vnímam ako veľký politický úspech. Diskutovalo sa o nej mnoho rokov a je to prvýkrát, čo bol na úrovni EÚ zavedený záväzný nástroj kolektívnych žalôb. Ale najviac ma zaujíma, ako bude fungovať v praxi.

Čo v prípade krajiny ako Slovensko, ktorá doteraz kolektívne žaloby vôbec nemala?

Kolektívne žaloby dokážu napraviť mocenskú nerovnováhu, je to dobrá vec. Ale existuje pri nich určité zakorenené napätie. Ani bez áut si svoj život nevieme predstaviť, ale spôsobujú nehody. Preto máme pravidlá a vyžadujeme, aby mali ľudia vodičské preukazy.

Aj kolektívne žaloby by mohli spôsobiť nejakú „nehodu“, vtedy čítame príbehy o poburujúcom odškodnom, z ktorého najviac získajú právnici a obvinení. Ale to neznamená, že kolektívne žaloby by sme ako také mali zavrhnúť.

Ako takýmto „nehodám“ zabrániť?

Mali by sme mať pravidlá a postupy, aby sa stávali čo najmenej. Súdny tu zohrávajú dôležitú úlohu, rovnako ako správne právne vzdelávanie. Riešenie sporov o kolektívnych žalobách sa stalo špecializáciou, rovnako ako patentové alebo pracovné právo.

Ďalšou kritikou amerického systému je, že je príliš ľahké podať hromadnú žalobu a že sa používajú na súdnu šikanu.

Empirický výskum nenaznačuje, že by existovalo veľa frivolných kolektívnych žalôb a už vôbec nie v európskom kontexte. To je až znepokojujúco rozšírená mylná predstava.

Keď som čítala o nebezpečenstve kolektívnych žalôb v európskom legislatívnom procese, nebola som si istá, či sa mám smiať, plakať alebo sa báť. Hovorím si: Aké nebezpečenstvo? Na akých empirických dôkazoch je toto tvrdenie založené? Dokazuje to, že legislatíva, a to aj tá európska, je stále najmä politickým procesom.

Ako je to v Holandsku?

Ani v Holandsku, čo je jedna z najskúsenejších jurisdikcií v EÚ, nemáme dôkazy o frivolných kolektívnych žalobách. Všetky, ktoré boli dodnes postavené pred súd, boli úspešné a prispeli k vývoju práva.

V skutočnosti je tu presne opačný problém. Stále je veľmi zložitý, aby sa tieto prípady dostali na súd, aby boli riadne zafinancované a dostali sa cez všetky etapy.

Pri transpozícii smernice EÚ zostáva na členských štátoch niekoľko dôležitých rozhodnutí. Jednou je otázka, kto bude môcť ľudí zastupovať v týchto žalobách.

Ako tvorca politik máte na výber veľa možností, ktoré sa dajú vnímať na škále od liberálnejších po konzervatívnejšie. Zvolením tých liberálnych môžete dostať systém, ktorý bude v praxi používaný častejšie. Je dôležité mať vyvážené nastavenie.

Pri cezhraničných kolektívnych žalobách politici zvolili ten najkonzervatívnejší prístup. Musí to byť nezisková organizácia, ktorá nesmie byť externe financovaná a musí mať niekoľko rokov skúseností. Okrem toho musia byť zaregistrovaní v zozname, čo vytvára monopoly a všetci vieme, aké sú nevýhody monopolov.

Aké ďalšie problémy môžu vzniknúť z takéhoto nastavenia?

Tiež to vyvoláva otázku, ako si budú tieto neziskovky môcť dovoliť tak nákladné súdne spory. Budú financované štátom? Potom budú závislí na politickom vplyve. Alebo budú podfinancované, čo sa pri štátnom financovaní stáva veľmi často. Preto sa čudujem, či chcú politici, aby tieto systémy skutočne fungovali, alebo len odkazujú na nejakú myšlienku spravodlivosti.

Aký je teda najlepší model financovania týchto žalôb?

V ideálnom prípade by existovalo množstvo zdrojov, komerčných a nekomerčných. Kanada je v tomto dobrom vzorom. Umožňuje princíp „kto prehrá ten platí“, kde neúspešná strana platí za súdne trovy víťaza. Tiež umožňuje financovanie tretími stranami, pod drobnohľadom súdu.

V neposlednom rade má spoločný fond na financovanie kolektívnych žalôb. Ten bol jednorazovo podporený vládou a teraz už je sebestačný, pretože dostáva určité percento z vysúdeného odškodného. Poistenie súdnych nákladov je ďalšou možnosťou, rovnako ako crowdfunding.

Ďalšie veľké rozhodnutie je, či budú zákazníci automaticky zahrnutí do súdnych sporov a dostanú možnosť

sa z nich odhlásiť (opt-out), alebo či sa do nich budú musieť aktívne prihlásiť (opt-in).

Keď opäť použijeme liberálno-konzervatívnu škálu, opt-out je liberálnou voľbou a opt-in konzervatívnu. Tradičný pohľad hovorí, že opt-out porušuje procesnú autonómiu jednotlivca, pretože je zahrnutý v rámci súdneho konania bez jeho vysloveného súhlasu.

Ak máte skôr právno-ekonomický prístup, existuje množstvo štúdií, ktoré dokazujú, že opt-out je omnoho účinnejší systém.

Ktorý je podľa vás lepší?

Študovala som výhody a nevýhody oboch a dospela som k záveru, že systém opt-out oveľa viac napĺňa procedurálnu autonómiu jednotlivca. Je totiž vďaka nemu oveľa pravdepodobnejšie, že dôjde k výsledku.

Opt-in systém môže byť veľmi zatažujúci, ľudia nie sú zvyknutí aktívne sa zapájať do súdnych sporov. Takže je nepravdepodobné, že dáte dokopy dostatočne veľkú skupinu na to, aby boli tieto spory životaschopné. V teórii teda toto právo máte, ale v praxi nikam nevedie.

Opt-out systém je potrebný najmä pri spotrebiteľských sporoch, kde ide o malé odškodné. Menej podstatné je to pri veľkom odškodnom, kde sa ľudia zapoja pravdepodobnejšie. ■

ROZHOVOR

Právnička: **Trh sa vyčistí, keď neférové podmienky budú predajcov stáť reálne peniaze**

Autor: Barbara Zmušková | EURACTIV.sk

Podľa právničky si firmy aj po prehranom súde dokážu v zmluvách ošetriť svoj záujem. [Archív R. Dolanská]

Slovenskí spotrebiteľia majú skôr tendenciu „pošomrat“, než chodiť na súd. Odškodné za nekalé praktiky by ale malo byť dostupné pre všetkých, nielen pre tých bdelych, hovorí v rozhovore právnička spotrebiteľskej organizácie.

Renáta Dolanská pôsobí ako mediátorka, koordinátorka kolektívnych akcií a poverená osoba pre alternatívne riešenie sporov v Spoločnosti ochrany spotrebiteľov v Košiciach.

S akými problémami pomáha vaša organizácia spotrebiteľom?

Ide napríklad o reklamácie výrobkov, ale aj o oblasť nekalých praktík, napríklad pri telekomunikačných službách alebo dodávkach energií.

Spotrebiteľské právo je podceňovaná oblasť. Reguluje ju množstvo právnych predpisov a vzťahy v nej sú rôzne. Môže ísť o kúpu topánok v obchode ale aj stavbu domu na kľúč. Aj telekomunikačnú zmluvu berieme ako jednoduchú záležitosť, ale môže mať aj dvanásť strán, je neprehľadná, niekedy dostupná iba elektronicky. A to ešte nehovoríme o finančných službách. Snažíme sa ľudí vzdelávať, a to nielen o ich právach, ale aj povinnostiach.

Čo teda poradíte napríklad človeku, ktorému telekomunikačný operátor naučtoval niečo, čo nemal a nepodarilo sa mu to vyriešiť priamo s firmou?

Riešiť spor najskôr mimosúdne. Najskôr by mal spoločnosti zaslať žiadosť o nápravu. Ak predajca s riešením nesúhlasí alebo otála, môže cez internet podať návrh na začatie alternatívneho riešenia sporov niektorému zo subjektov ARS, ktorých zoznam je uvedený na stránke ministerstva hospodárstva. Medzi ne patrí aj my.

Ak vôľa na dohodu nie je, ale subjekt ARS zistí porušenie práv spotrebiteľa, je oprávnený vydať takzvané odôvodnené stanovisko. To síce nie je právne záväzné, ale môže spotrebiteľovi pomôcť pri súdnom konaní.

Koľko trvá tento proces?

Podľa zákona má trvať maximálne 90 dní, v osobitne zložitých prípadoch môže subjekt ARS túto lehotu predĺžiť.

Takže človek to už nejaký čas riešil s firmou, potom tri mesiace mimosúdne a ak sa firma nemá záujem dohodnúť, tak aj tak musí ísť na súd. Koľko bude trvať ten?

Už sa to zlepšilo, predtým to boli roky. Teraz by som to osobne odhadovala na rok až dva. Súdna cesta je však často pre obe strany neefektívna. Je zdĺhavá, finančne náročná a stresujúca. Spotrebiteľ v nej ťahá za kratší koniec. Napriek tomu, že je oslobodený od vstupných súdnych poplatkov, potrebuje kvalitnú právnu službu. No hoci hovoríme o sto eurovej škode, náklady môžu byť omnoho vyššie. A na konci súd možno vyhrá jeden spotrebiteľ a tisíc ďalších, ktorí majú rovnakú formulárovú zmluvu alebo boli vystavení rovnakej obchodnej praktike ani nevie, že boli poškodení.

Vedia sa spotrebiteľia brániť aj spoločne?

Keď sa na nás obrátia viacerí spotrebiteľia, tak vyzveme firmu na mimosúdne rokovanie. Je rozdiel, keď povieme, že máme za sebou jedného spotrebiteľa alebo päťdesiatich. Dodávateľia veľakrát na masu zareagujú a napríklad zmluvné podmienky naozaj upravajú.

Ak mimosúdne rokovania nie sú úspešné, môžeme podať na súd viacero jednotlivých žalôb. V prípade napríklad neprijateľných zmluvných podmienok môžeme podať takzvanú žalobu o abstraktnú kontrolu spotrebiteľskej zmluvy.

Ale nevysúdite pre ľudí odškodné.

Nie. To je čisto iba o tom, aby súd obchodníkovi zakázal nekalú praktiku alebo používanie neprijateľnej zmluvnej podmienky. Zo skúsenosti vieme, že firma súdnemu rozsudku síce vyhovie, ale svoj záujem si premietne a ošetrí v inej časti zmluvy. Keby sa povedalo, že spotrebiteľ má nárok na kompenzáciu, to už je iná situácia. Firma si už dá pozor, aby sa nekalých praktík nedopúšťala, pretože pri povinnosti odškodniť spotrebiteľa už ide o jej majetok.

Tu prichádzame ku kolektívnym žalobám, ktoré budú po prevzatí európskej smernice od roku 2023 možné aj na Slovensku. Ako by takáto žaloba vyzerala pre spotrebiteľa?

To závisí od toho, ako bude slovenský zákon nastavený. Smernica umožňuje dva prístupy, takzvaný opt-in alebo opt-out. Možná je aj ich kombinácia.

V systéme opt-out sú do súdneho konania o náhradu škody zahrnutí všetci dotknutí spotrebiteľia automaticky. Kto má výhrady, môže aktívne prejaviť vôľu z kolektívnej akcie vystúpiť a prípadne sa domáhať svojich práv individuálne.

V systéme opt-in bude po podaní kolektívnej žaloby bežať lehota, v rámci ktorej sa musia poškodení spotrebiteľia sami prihlásiť, že chcú byť v rámci nej zastúpení.

Ktorý systém by malo podľa vás Slovensko prevziať?

Oba modely majú svoje výhody a nevýhody. Vzhľadom na nastavenie slovenskej spoločnosti preferujeme opt-out systém. Naši spotrebiteľia nie sú zvyknutí aktívne sa domáhať svojich práv. Skôr majú tendenciu si „pošomrat“ a nechať to tak. V systéme opt-out by bolo možné vysúdiť náhradu škody pre všetkých, nielen pre tých bdelych. Zároveň by každému ostala aj možnosť súdiť sa po vlastnej línii individuálne.

Pre veľkých predajcov by to bol tiež výraznejší tlak. Vedeli by, že ak použijú neférové podmienky, bude ich to reálne stáť peniaze. Trh by sa vyčistil.

Bude musieť spotrebiteľ niečo v procese riešiť?

Spotrebiteľské združenie bude spotrebiteľa zastupovať, takže on nemusí chodiť na súd.

Musí niečo platiť?

Nemusí, a to ani v prípade, že kolektívna žaloba nebude úspešná. V smernici je iba jedna výnimka, a to ak by spotrebiteľ spôsobil nejaký nepotrebný nárast nákladov. Napríklad ak by žiadal nejaký zbytočný znalecký posudok.

Ako teda budú takéto žaloby financované?

Aj tu smernica umožňuje viaceré možnosti. Môžu byť financované z verejných zdrojov. Môže sa vytvoriť fond, kam pôjdu vysúdené zdroje, o ktoré spotrebiteľia nepožiadajú, a z ktorého následne môže subjekt, ktorý spotrebiteľov zastupuje, žiadať financie napríklad na trovy neúspešného súdneho konania.

Smernica tiež umožňuje financovanie z tretích strán. V takom prípade ale štát musí zabezpečiť, aby to bolo transparentné. Aby napríklad jednotliví značkoví predajcovia nemohli financovať žaloby na svojich konkurentov.

Nebude možnosť získať odškodné aj tak lákať špekulantov?

Členské štáty majú pravidlá nastaviť tak, aby konajúci orgán mohol veľmi rýchlo zasiahnuť, ak vidí, že žaloba je neopodstatnená. Smernica tiež zavádza pravidlo „porazený platí“. Ak subjekt podávajúci žalobu prehrá, znáša náklady.

Čo ak sa o náhradu škody prihlási niekto, ktorý nebol vôbec poškodený, iba sa napríklad z médií dozvie, že sa „rozdávajú peniaze“?

Aj to treba dobre nastaviť. Smernica ráta s tým, že aj predávajúci bude poskytovať dôkazy. Legislatíva mu môže uložiť povinnosť predložiť databázy spotrebiteľov. O všetkých poškodených možno nebude vedieť, ale bude vedieť o tých, s ktorými uzatváral zmluvy alebo im predal niečo online.

My tiež navrhujeme, aby mali pre-

dávajúci povinnosť spotrebiteľov informovať o tom, že prebieha žaloba, ktorá sa ich týka. Nemali by sme čakať na to, či sa to dozvedia z médií.

Ako sa vám spolupracuje s ministerstvom spravodlivosti?

Dlhodobo sme spolupracovali najmä s Komisiou na posudzovanie prijateľnosti podmienok v spotrebiteľských zmluvách na ministerstve spravodlivosti a stretávame sa aj na rôznych spoločných vzdelávacích podujatiach. K implementácii smernice o žalobách v zastúpení sme mali úvodnú diskusiu o rôznych možnostiach nastavenia slovenskej legislatívy a ministerstvo prejavilo záujem o spoluprácu aj do budúcnosti. To bola zatiaľ naša prvá skúsenosť a bola pozitívna. ■

ANKETA

Rezort spravodlivosti začína nastavovať kolektívne žaloby. Čo mu radia europoslanci?

.....

Autor: Barbara Zmušková | EURACTIV.sk

Kolíčkovej rezort už zverejnil predbežnú informáciu o preberaní smernice o kolektívnych žalobách. [TASR/Pavel Neubauer]

Ministerstvo spravodlivosti už preberá európsku smernicu, ktorá Slovákom umožní vysúdiť hromadné odškodnenie od nekalých obchodníkov. Kľúčová otázka je, či by mali byť poškodení do konania zapojení automaticky. Podľa Jurzycu z SaS je takýto systém účinnejší, podľa Štefanca z KDH ale menej spravodlivý.

V celej EÚ má byť od roku 2023 možné, aby skupina zákazníkov žalovala obchodníka, ktorý im predal závadný produkt alebo službu s neférovými podmienkami, a vysúdila si za to od neho odškodné. Hovorí to európska smernica o kolektívnych žalobách.

Ministerstvo spravodlivosti už urobilo prvý krok transpozície tejto smernice, keď do legislatívneho procesu poslalo predbežnú informáciu.

Dnes majú Slováci túto možnosť iba samostatne a o súdne procesy s veľkými firmami záujem nemajú. Možnosť prenechať vedenie žaloby napríklad na spotrebiteľskú organizáciu a vystupovať v nej iba ako jeden zo stoviek alebo tisícov poškodených, by ale získanie odškodného malo zrealizovať.

Smernica ponecháva členským štátom niekoľko dôležitých rozhodnutí a predbežná informácia neprezrádza, ako sa k nim stavia slovenské ministerstvo. Portál EURACTIV Slovensko sa spýtal štyroch slovenských a českých europoslancov z Výboru pre vnútorný trh a ochranu spotrebiteľov (IMCO) a rôznych politických frakcií, aký režim je podľa nich najlepší. Zvýraznenie bolo doplnené redakciou.

Opt-out alebo Opt-in?

Prvým veľkým rozhodnutím je spôsob zapojenia poškodených do žaloby. Ak ministerstvo spravodlivosti zvolí režim opt-out, do žaloby budú zapojení automaticky s tým, že záujemci o samostatný postup sa budú môcť odhlásiť. Ak zvolí režim opt-in, zákazníci sa budú musieť do žaloby aktívne prihlásiť ešte pred jej začatím.

EUGEN JURZYCA (SAS, ECR)

Systém opt-out by zvýšil šancu na využívanie kolektívnych žalôb v praxi. V tomto systéme je jednoduchšie zorganizovať dostatočne veľkú skupinu spotrebiteľov na to, aby sa oplátilo viesť súdne spory aj v prípadoch, keď ide o malé odškodné. Množstvo štúdií

potvrďuje, že systém opt-out je oveľa účinnejší.

IVAN ŠTEFANEC (KDH, EPP)

Princíp opt-in je považovaný za spravodlivejší, pretože rešpektuje slobodu jednotlivca sa k žalobe pridať, alebo nepridať. Aj pre predchádzanie budúcim problémom a komplikáciám považujem práve tento prístup za vhodnejší pre Slovensko.

KATEŘINA KONEČNÁ (GUE/NGL)

Právnici by vám možno povedali, že princíp opt-in, teda prihlasovací, a to s odôvodnením, že platí zásada „Práva patria bdelym“. Za seba, ako lavicovú političku, môžem povedať, že z pohľadu ochrany a komfortu spotrebiteľa ako slabšej žalujúcej strany je pre mňa jednoznačne lepší opt-out systém. Pre nekalé spoločnosti by to tiež malo odstrašujúci efekt. Avšak je nespochybniteľným faktom, že pokiaľ bude prijatá kvalitná úprava, dá sa úspešne a efektívne domôcť náhrady škody v oboch systémoch. Je to teda otázka o tom, nakoľko nechať ľudom slobodu si uškodiť (nezapojením sa do žaloby, pozn. red.).

DITA CHARANZOVÁ (RE)

V tejto oblasti necháva smernica voľnú ruku štátom. Je na členských krajinách, aby sa rozhodli, aký je pre nich najlepší systém. Väčšina štátov dnes využíva skôr prístup opt-in, ale rozumiem argumentom spotrebiteľských asociácií, ktoré chcú viac zapojiť žalujúcich klientov. Určite je to otázka, ku ktorej sa v budúcnosti vrátíme a uvidíme, či z praxe vyplynie potreba ďalšej legislatívnej zmeny.

Aký by bol najlepší model financovania týchto žalôb?

Keďže zákazníci môžu pri kolektívnych žalobách stáť aj proti veľkým firmám, ktoré si môžu dovoliť nákladné právne služby, je dôležitá aj otázka financovania. Štáty môžu súdne spory platiť z ich rozpočtov, môžu vytvoriť fondy, ktoré budú napĺňané z eventualityných výhier, ale môžu povoliť aj súkromné financovanie z rôznych zdrojov, prípadne všetky tieto formy.

EUGEN JURZYCA (SAS, ECR)

Systém kolektívnych žalôb by mal byť založený na súkromnom financovaní. Financovanie by malo byť transparentné, aby sa zamedzilo konfliktom záujmov, napríklad financovanú

vaniu žaloby konkurentom žalovanej spoločnosti. Nakoľko podľa Komisie mali členské štáty s transparentnosťou financovania kolektívnych žalôb pred prijatím smernice problém, považujem smernicu práve v tomto ohľade veľmi nápomocnú.

IVAN ŠTEFANEC (KDH, EPP)

Predpokladám, že vzniknú, alebo už vznikajú spoločnosti, ktoré budú do týchto žalôb investovať výmenou za podiel na vysúdenej čiastke. Tento model úspešne funguje vo viacerých krajinách a je výhodný pre všetky strany sporu.

KATEŘINA KONEČNÁ (GUE/NGL)

Je potrebné zamedziť špekulatívnemu financovaniu investičného charakteru, kedy sa sporu cez financovanie bude zúčastňovať aj strana, ktorá má na výsledku čisto ekonomický záujem. Nie je účelom tejto smernice, aby dala do rúk kapitálu ďalší nástroj, ako zarábať. Určite teda preferujem samofinancovanie zo strany zúčastnených poškodených, poprípade s výpomocou zo strany štátu či neziskového sektora.

Každopádne by vždy mala byť zaistená maximálna transparentnosť pôvodu peňazí aj subjektov, ktoré za žalobou či už vnútroštátne alebo domáce stoja. Pri tomto bode mám však v podmienkach Českej republiky najväčšie starosti. Všetci veľmi dobre vieme, ako niektorí „šmejdi“ dokážu obchádzať aj ten najlepšie napísaný zákon. Som si istá, že v českých podmienkach budú vznikať aj subjekty, ktorých záujem na pomoci spotrebiteľom nebude rýdzy a bude ekonomického charakteru. Bude povinnosťou štátu tomuto čo najviac zamedziť.

DITA CHARANZOVÁ (RE)

Mali by sme sa vyhnúť tomu, aby konkurenčné firmy financovali hromadné žaloby tak, ako je to v Spojených štátoch amerických. Smernica teda navrhuje postupy, ako sa vyhnúť stretom záujmov, najmä pokiaľ ide o financovanie organizácií tretími osobami, ktoré reprezentujú záujmy spotrebiteľov pri sporoch.

Na čo by si členské štáty mali dať pozor pri transpozícii?

EUGEN JURZYCA (SAS, ECR)

Najdôležitejšie bude nastaviť systém tak, aby naozaj viedol k efektív-

nej ochrane práv poškodených spotrebiteľov. Dôkazom, že to nie je jednoduché, je napríklad Portugalsko, ktoré kolektívne žaloby umožňuje už 26 rokov, no v praxi sa využívajú len veľmi málo, takýchto prípadov je v priemere len 17 prípadov ročne.

IVAN ŠTEFANEC (KDH, EPP)

Najmä na dve veci. Aby sa hromadné žaloby nestali predmetom zneužívania a nekalého konkurenčného boja a aby boli príslušné súdy dostatočne pripravené aj personálne aj kapacitne novú úpravu preštudovať a žaloby v primeranom čase vybavovať.

KATEŘINA KONEČNÁ (GUE/NGL)

Najväčší problém transpozície sú rozdielne úpravy pre domáce a cezhraničné žaloby. Cezhraničné ža-

loby budú môcť podávať iba oprávnené subjekty, ako sú spotrebiteľské organizácie a tie budú musieť splniť prísne, jasne definované kritériá. Voľnosť, ktorá zostala členských štátom pri stanovovaní kritérií pre subjekty oprávnené podávať vnútroštátne žaloby, je nešťastným riešením prijatým na žiadosť niektorých členských štátoch. Členské štáty by sa pri stanovovaní podmienok pre vnútroštátne žaloby mali čo najviac priblížiť podmienkam pre tie cezhraničné.

V českom kontexte je na domácej pôde potrebné zabrániť a upraviť vznik rôznych nejasných ad hoc štruktúr s netransparentným financovaním, ktoré zriaďujú rôzni investori či veľké advokátske kancelárie ako špekulatívnu investíciu. Bohužiaľ, čo sa týka celonárodne pôsobiacich spot-

rebiteľských organizácií, sme v porovnaní so Západnou Európou stále na začiatku. Aby mohli u nás vzniknúť subjekty schopné žalovať aj cezhranične, nezaobíde sa to bez veľkej miery profesionalizácie a inštitucionalizácie spotrebiteľských organizácií. To sa zase nezaobíde bez veľkého množstva finančných prostriedkov. Aby naši spotrebiteľia mali rovnakú úroveň ochrany ako spotrebiteľia za hranicami, bude do toho musieť vstúpiť štát a vznik takýchto subjektov, alebo aspoň jedného subjektu, zafinancovať.

DITA CHARANZOVÁ (RE)

Z môjho pohľadu je dôležité, aby štáty definovali presné pravidlá súdneho zastupovania tak, aby nedochádzalo k zbytočnému hromadeniu neodôvodnených žalôb. ■

ANKETA

Nemci boli za Dieselpgate odškodnení, Slováci nie.

Nabudúce pomôže nová smernica

.....

Autor: Barbara Zmušková | EURACTIV.sk

Podľa právničiek by mali byť za emisný škandál Slováci odškodnení, aj keď firma problém napravila. [Pexels]

Európska komisia vyzvala Volkswagen, aby za škandál s dieselovými motormi odškodnil všetkých zákazníkov v EÚ. V Nemecku to dokázali pomocou kolektívnych žalôb, na Slovensku sa nenazbieralo dosť ľudí. Pri ďalšom podobnom škandále by ale mohli byť zapojení automaticky.

Európska únia zvyšuje tlak na automobilku Volkswagen. Eurokomisár pre spravodlivosť Didier Reynders tak okomentoval výzvu, v ktorej firme hovorí, aby za kauzu Dieselgate odškodnila všetkých zákazníkov v EÚ.

Za zmanipulované emisné testy takto dostali nemeckí majitelia dieselových áut aj tisíce eur. V krajinách, kde neexistuje systém kolektívnych žalôb, ale ľudia nedostali nič. A ani výzva Európskej komisii tomu pravdepodobne nepomôže.

Do roku 2023 ale musia tento hromadný nástroj sfunkčniť všetky členské krajiny. A ak Slovensko zvolí takzvaný systém „opt-out“, ľuďom by odpadla aj povinnosť sa do akcie registrovať.

VÝZVA KOMISIA PRAVDEPODOBNE NEPOMÔŽE

„Myslíme si, že bez existencie záväzného súdneho rozhodnutia Volkswagen pravdepodobne nepristúpi k plošnému vyplateniu odškodného vo všetkých dotknutých krajinách,“ komentujú pre EURACTIV Slovensko výzvu eurokomisie právničky Mariana Koníková a Veronika Pázmányová z advokátskej kancelárie Glatzova&Co.

Volkswagen naposledy Komisii odkázal, že odškodné nevyplatí, pretože dotknuté autá už boli zmenené tak, aby spĺňali emisné požiadavky.

To pre Slovákov úplne neplatí. Z viac ako 80 tisíc slovenských áut, ktorých sa problém týka, zanesli majitelia do servisu iba 53 percent. To je tretí najnižší pomer v celej Únii. V Nemecku, kde tento proces riadila vláda, je už hotový na sto percent.

Koníková a Pázmányová si myslia, že aj napriek náprave si spotrebiteľia odškodné zaslúžia. A Nemci sa ho aj

dočkali, viac ako štvrt' milióna majiteľov áut od firmy dostalo odškodné od 1350 až do takmer siedmich tisíc eur.

O zapojenie Slovákov do žaloby na nemeckom súde sa snažila Spoločnosť ochrany spotrebiteľov, neprihlásilo sa však dosť ľudí.

„V čase, keď sme majiteľov áut vyzývali pridať sa ku kolektívnej žalobe, nebola diskusia o klimatických zmenách tam, kde je dnes. Autá fungovali a emisie slovenskí spotrebiteľia nevnímali ako problém,“ hovorí Petra Čakovská zo Spoločnosti ochrany spotrebiteľov.

NÁROKY BOLI PREMLČANÉ, ALE PRÁVO NEZANIKLO

Práve kvôli kauze Dieselgate sa Európska komisia rozhodla vytvoriť záväznú smernicu, ktorá by možnosť spoločnej žaloby o odškodné priniesla do všetkých členských krajín. Na Slovensku takáto možnosť doteraz nebola.

V roku 2023, odkedy má prevzatá smernica platiť aj na Slovensku, ale už bude pre majiteľov dotknutých áut neskoro.

„Je možné, že v čase transpozície smernice môžu byť nároky spotrebiteľov, ktorí boli kauzou Dieselgate poškodení, premlčané,“ hovorí pre EURACTIV Slovensko právnik Pavel Pavlovkin z Európskeho spotrebiteľského centra na Slovensku. Ani táto organizácia od Slovákov neviduje žiadne podnety v súvislosti s kauzou.

Podľa Čakovskej ale premlčané nároky neznamenajú, že kolektívna žaloba v kauze Dieselgate by na Slovensku ničomu nepomohla.

„Súdny výrok, že práva spotrebiteľov boli porušené, by bol pre spotrebiteľov významný,“ myslí si Čakovská. Mohli by ním podložiť napríklad alternatívne riešenie sporov. „Aj keď sú nároky premlčané, neznamená to, že právo zaniklo,“ hovorí Čakovská.

MÔŽU BYŤ ZAPOJENÍ AJ AUTOMATICKY

Koníková a Pázmányová si myslia, že nová smernica jednoznačne zjednotí dostupnosť odškodného pre spotrebiteľov. Nebudú totiž musieť

riešiť administratívu a náklady spojené s podávaním individuálnej žaloby – iba si počkajú na výsledok.

„Kolektívne žaloby sú skutočnou hrozbou pre veľké spoločnosti, ktoré sa im snažia vyhnúť za každú cenu,“ hovoria právničky. „Je teraz na členských štátoch, aby zabezpečili implementáciu smernice do svojich národných právnych poriadkov.“

Ministerstvo spravodlivosti chce s procesom preberania európskej legislatívy začať koncom tohto roka. V rámci tohto sa dokonca môže rozhodnúť, že pri budúcim podobnom škandále budú do kolektívnej žiadosti o odškodné spotrebiteľia zapojení automaticky.

Tento prístup sa volá „opt-out“, keďže by v rámci neho spotrebiteľom zostala možnosť sa zo súdnej akcie odhlásiť.

ÚSPECH BUDE, KEĎ SA PENIAZE DOSTANÚ SPOTREBITEĽOM

Popularita takýchto automatických žalôb stúpa napríklad v Spojenom kráľovstve. Firma Mastercard tam čelí žalobe zastupujúcej každého Brita, ktorý medzi rokmi 1992 až 2008 nakúpil u obchodníka prijímajúceho jej platobné karty. To je viac ako polovica britskej populácie.

Žaloba totiž tvrdí, že neférové nastavené poplatky za využívanie platobných terminálov preniesli obchodníci na spotrebiteľov. V prípade výhry by tak až 46 miliónov Britov mohlo získať odškodné tristo libier.

„Firmy sú pochopiteľne znepokojené,“ myslí si právnička Emilie Jones z kancelárie Pinsent Masons. Budúcnosť tohto typu žalôb podľa nej závisí od toho, ako sa im v prípade výhry podarí distribuovať peniaze spotrebiteľom.

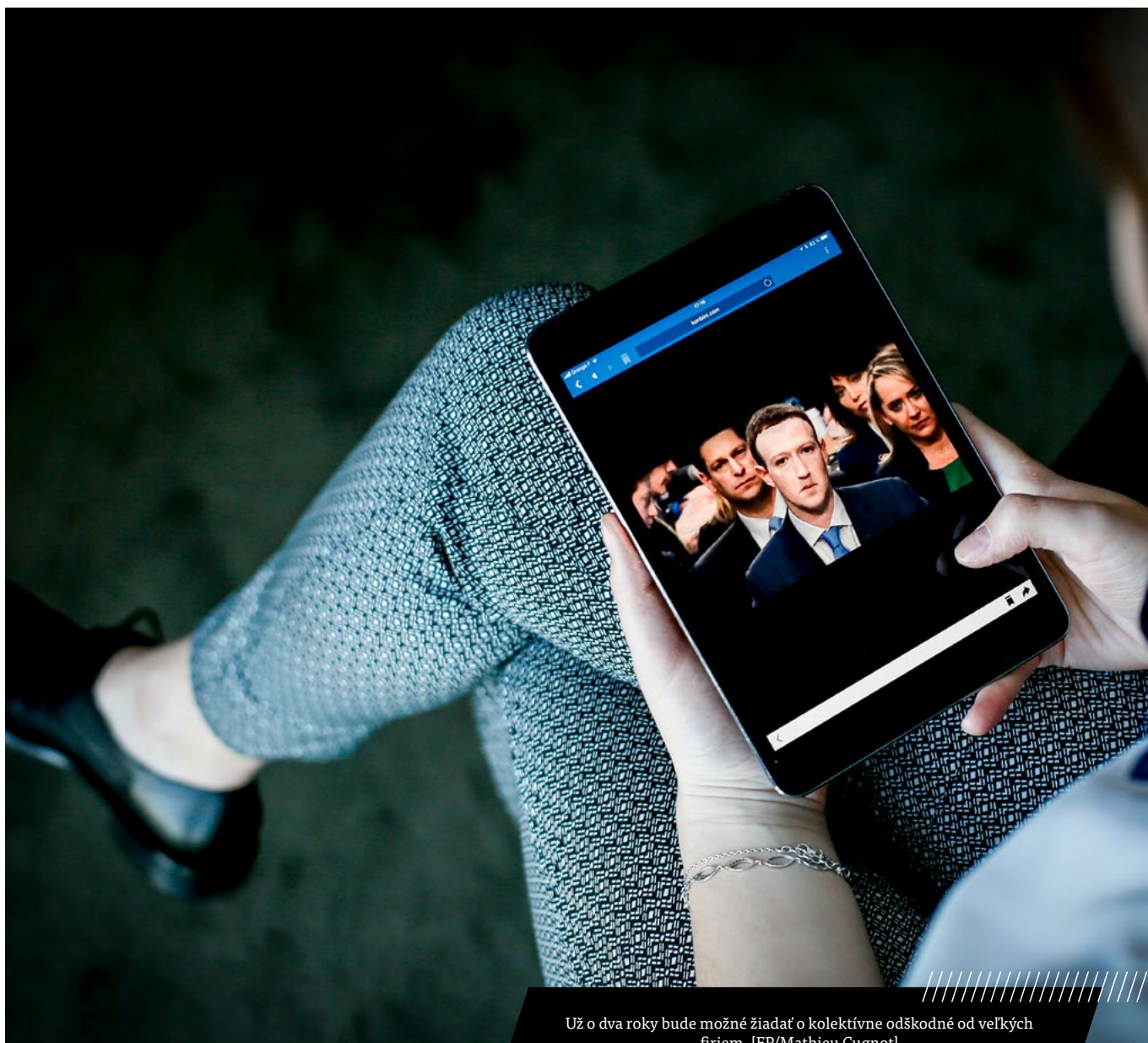
Podľa právničky tiež žaloba môže ukázať, ako účinné sú záruky kolektívnych žalôb. Dôležité je totiž zabezpečiť, aby firmy neohrozovali šikánózne podania. Európska smernica v tomto smere hovorí, že súdne konania nemôže financovať konkurencia a sudcovia majú mať právo neopodstatnené žaloby odmietnuť hneď na začiatku. ■

ROZHOVOR

Technologické firmy bohatnú na dátach. **Kolektívne odškodné môže ľuďom vrátiť moc**

.....

Autor: Barbara Zmušková | EURACTIV.sk

Už o dva roky bude možné žiadať o kolektívne odškodné od veľkých firm. [EP/Mathieu Cugnot]

Platforma TikTok čelí v Holandsku kolektívnej žalobe, ktorá žiada za každého používateľa pod 13 rokov odškodné dvetisíc eur. O dva roky bude podobný súd možný aj na Slovensku.

Osobné dáta používateľov internetu poháňajú stále lukratívnejší biznis s online reklamou. Len v roku 2020 vyniesol takmer 140 miliárd dolárov.

Strata súkromia má byť cenou za bezplatné využívanie online služieb. Škandály s únikmi osobných údajov, skrytou reklamou a netransparentným zaobchádzaním ale otvárajú otázku férovosti tohto obchodu.

„Ide o stratu kontroly nad osobnými údajmi, ktoré sú na agregovanej báze cenné,“ hovorí pre EURACTIV Slovensko Ianika Tzankova, profesorka kolektívneho práva z Tilburgskej univerzity v Holandsku.

Na prešľapy technologických gigantov čoraz častejšie upozorňujú aj spotrebiteľské organizácie.

Sťažnosti smerujú napríklad na TikTok, ktorý podľa nich nechráni svojich detských používateľov pred skrytou reklamou a škodlivým obsahom. Tiež tvrdia, že WhatsApp príliš tlačí na prijatie netransparentných podmienok používania.

Veľké firmy doteraz čelili žalobám, žiadajúcim odškodné iba v niektorých európskych krajinách.

Európska únia ale minulý rok prijala smernicu o kolektívnych žalobách, vďaka ktorej to bude od leta 2023 možné vo všetkých členských štátoch, vrátane Slovenska.

DVETISÍC EUR PRE HOLANDSKÉ DETI

V niektorých členských štátoch funguje systém kolektívnych žalôb už dnes. Zákazníci, ktorí chcú firmu žalovať za odškodné, tak nemusia čeliť veľkej nadnárodnej firme a jej právnikom sami, ale môžu tak urobiť hromadne v zastúpení napríklad spotrebiteľskej organizácie.

V Holandsku takto čelí platforma TikTok hromadnej žalobe za porušenia smernice GDPR. Organizácia SOMI tvrdí, že jej neplnoletých používateľov TikTok nedostatočne informuje o tom, ako ich údaje používa.

Podľa SOMI tiež TikTok porušuje zákon, keď neoveruje vek jeho používateľov a neposkytuje rodičom ná-

stroje na kontrolu toho, čo ich deti pozerajú. Virtuálna mena na platforme je podľa nich tiež zavádzajúca a reklamy na platforme nie sú dostatočne odlišené od klasického obsahu.

Organizácia bude žiadať za každé dieťa mladšie ako 13 rokov, ktoré platformu využívalo, dvetisíc eur.

GDPR NEUMOŽŇOVALO ZÍSKAŤ ODŠKODNÉ

Európska únia prijala minulý rok smernicu, ktorá umožní podobné žaloby podávať vo všetkých členských štátoch, vrátane Slovenska. Ministerstvo spravodlivosti chce začať prípravu nového zákona už tento rok, platíť by mal byť od leta 2023.

„Ochrana údajov je rozhodne horúcou témou a prirodzene zapadá do prípadov, s ktorými smernica ráta,“ hovorí pre EURACTIV Slovensko Luis Silveira Rodrigues, viceprezident portugalskej spotrebiteľskej organizácie DECO.

Údaje v Európe chráni smernica GDPR, tá však podľa Silveiru Rodriguesa neumožňuje získať odškodné.

„Spolu s porušovaním zákona o ochrane údajov spravidla dochádza aj k porušovaniu ďalších ustanovení spotrebiteľského práva, ako sú nekalé obchodné praktiky alebo nekalé zmluvné podmienky,“ hovorí Silveria Rodrigues.

Kolektívna žaloba podľa novej smernice je preto podľa neho najlepšou cestou, ako sa k odškodnému dostať.

ÚDAJE MAJÚ HODNOTU, VYČÍSLIŤ JU JE ŤAŽKÉ

Riaditeľ pre styk s verejnosťou a médiami spotrebiteľskej spoločnosti Euroconsumers Marco Pierani ale upozorňuje, že smernica nebola navrhnutá priamo na riešenie sporov s veľkými technologickými spoločnosťami.

„Sme presvedčení, že spotrebiteľské údaje majú skutočnú hodnotu,“ hovorí Pierani a dodáva, že sudy by ich pri definovaní náhrady škody mali tak aj brať.

Zdôrazňuje však, že smernica neumožňuje represívne odškodnenie (*punitive damages*), tak ako ho pozná americký súdny systém. To podľa neho veci komplikuje.

Represívne odškodnenie sa totiž nemusí viazať priamo na škodu, spôsobenú používateľovi. Má potrestať nekalé správanie a zabezpečiť, aby si firma podobné konanie nabadúce rozmyslela.

„Tieto spoločnosti zarobili veľa peňazí na údajoch iných ľudí a nevieme, čo s nimi robia,“ hovorí Tzankova. „Kolektívna žaloba je spôsob, ako obnoviť rovnováhu.“

Aj podľa Tzankovej ale budú tieto prípady vyžadovať nový spôsob oceňovania a výpočtu škôd.

„Doteraz, pokiaľ išlo o nemateriálne škody, to súviselo so strachom alebo emocionálnym nepohodlím,“ hovorí Tzanková. „To je v týchto prípadoch veľmi ťažké dokázať.“

Tzankova aj Pierani sa zhodnú na tom, že úspech tejto smernice bude závisieť od toho, ako sa sudy k týmto novým otázkam postavia.

PRI „KAZÍTKACH“ JE VYČÍSLENIE JEDNODUCHŠIE

Podľa Pieraniho bude jednoduchšie dokázať vzniknutú ujmu pri výrobkoch, za ktoré spotrebiteľ zaplatil a jeho chyby sa dajú kvantifikovať. Tak je to v prípade sťažností na Nintendo alebo Apple.

V prípade hernej konzoly Nintendo Switch je to takzvaný „Joy-Con drift“. Táto chyba ovládača spôsobuje, že konzola hrá hru sama a zákazník sa na ňu môže iba pozerieť.

Spoločnosť ochrany spotrebiteľov zaznamenala 50 zákazníkov, ktorí sa s týmto problémom stretli aj na Slovensku.

Firma Apple zase v Portugalsku, Taliansku, Španielsku aj Belgicku čelí žalobám z takzvaného plánovaného zostarnutia ich produktov. Spotrebiteľské organizácie firmu obviňujú, že zámerne znížila výkon batérií, aby si spotrebiteľia kúpili nový telefón. Za každého žiadateľa žiadajú 60 eur.

Napriek tomu, že nová smernica umožňuje, aby spotrebiteľská organizácia z jednej krajiny zastupovala všetkých európskych zákazníkov, Pierani očakáva, že zo začiatku budú prebiehať skôr vnútroštátne sudy.

Ešte menej pravdepodobné je, že by sme vďaka novej smernici videli jednu žalobu, ktorá by spájala zákazníkov z USA s tými z Európy.

„Väčšina krajín s funkčným systémom kolektívnej žaloby nie je veľmi ústretová, pokiaľ ide o prijímanie žalobcov z iných jurisdikcií,“ hovorí Tzankova. „Do budúca je určite čo zlepšovať.“ ■

Špeciál
je financovaný
Spotrebiteľským
programom EÚ
(2014-2020).

V spolupráci s:

Titulné foto: Ilustračný obrázok. [Pexels]

Špeciál pripravila:
Barbara Zmušková,
Editorka
zmuskova@euractiv.sk

Sídlo:
Maróthyho 6
811 06 Bratislava
Vydavateľ:
I-Europa s.r.o.
www.euractiv.sk